

st 4096.

U s
A B D - raamat

Tartus.

Hermann'i trükitaja trükk ja kirjastus.

Nus A B D-raamat.

Wäikejed ja suured tähed.

A b d e g h i j k l
m n o p r s t
u w ä ö ü.

A B D E G H
I K L M N O
P R S T U W
Ä Ö Ü.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

36444

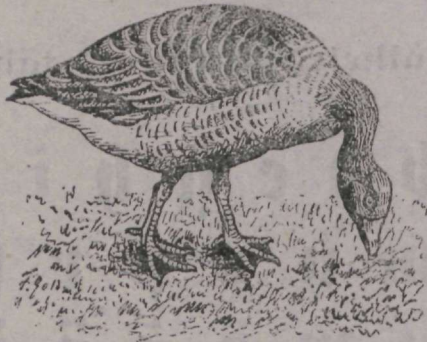
I. Lugemise ja kirjutamise õpetus.

Wäikeled tähed.

1.

ia

i a

n

n

ani

ani

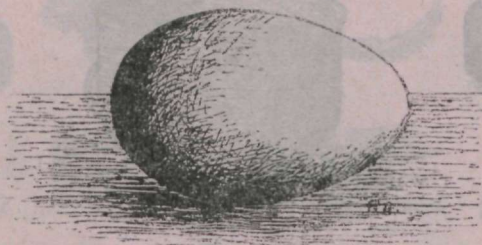
a ai a ni, ni na,

an na, aia a ni;

an na ni na

anna nina

m

m

u

u

muna

muna

mi nu mu na, a ni

u ni, an na a num,

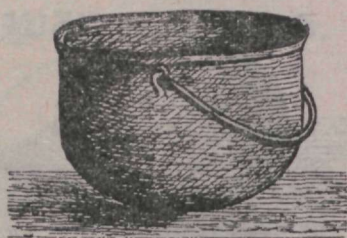
mi nu nui, mi nu

ni mi, an na a ni mu na

anna ani muna

p

p

d

d

pada

pada

mi nu pa da, pa ni a ni
 mu na, u du, pi du, i du,
 an na u ni, mi nu a num,
 mi nu nu i, mi nu pi du

pa da

minu pidu pada.

f v

r e

*k o**r e*

foer

koer

an na o ma pa da, mei e o nu

fo du, fa na mu na, o nu o da,

fe na foe ra fo du, o nu ra da,

an na ri da,

fan na foer fo du

kanna koer kodu

5.

l

l

lind

lind

lind on o nu, onu oma, an na mul le lin-
nu mu na, le pa lin nu laul on fuul da,
ful da ei o le an da, mi na pa nin fa lad
fee ma, fuu la lin nu lau lu

kuula linnu laulu

6.

h

h

b

b

hobune

hobune

ho bu ne hir nub, o nu ho bu ne on halb,
o le hoo lel hoid ma o ma, fo er hoi ab lin
nu hul fa, fu fel on pu na ne ha ri, an na
mul le rub la ra ha, re ba ne on halb
loom, to pik hoi ab rub la

kopik hoial rubla

f s

fafs

kass

i sa o li sau nas, fafs sai sai a, si nu i sa
 fa un, e ma lu bas laul da, si nu o nu on
 u fin, i sa ui nus, o nu so nis u nes, see
 ni su sai on soe, o le laps u fin, lau la,
 loe, fafs on saa pa sees

kaps

8.

ä g

härg

ä g

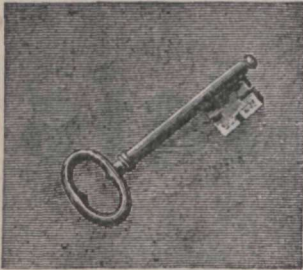
härg

ä ra ole halb laps, foer far gas kas file kal la le, si ga
 o li sil la pää le läi nud, ämb lif su ri, ämb ris ä ra
 see nu ga ei o le mi nu, lau da la gi lan ges jis se,
 hä da o li suur, i ga hää laps loeb, kã gu kut kus
 kaa si kus

kägu kukkus kaasikus

9.

wōti

wōti

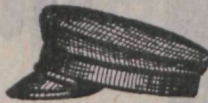
weel ei ole of ja, wend wōt tis wōt-
me, ä ra tee wäi fe se le wen na le lii-
ga, ära hōis ka en ne õh tut, õh tu
õ hud sõud wad ja la, tui len das kõr-
gele, õrn õis õit jes wai nu ää res, wä li
oli õh tul i lus

Wäli oli õhtul ibus

10.

ü

ü

müts

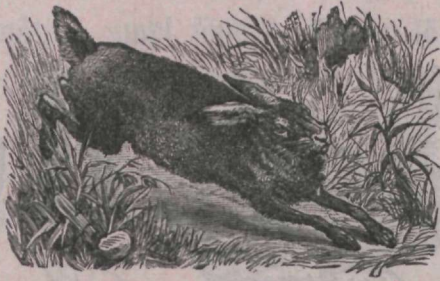
müts

müts on mi nu wen na oma, müür sepp wōt tis fi wi
müü ri ää re päält ära, nü ri fir we ga ei saa rai u-
da, te raw fir wes lei ab fiwi. müüid fä es on fe na
fe wa de, mul pääs on i ga sõ na fe, mis e ma õ pe tas,
üt le o ma õ pe tüff ü les, ü le wel on õht, pil we de
ta ga a ga tü hi ruum, ü les, ü les wap rad wen nad

üles, üles waprad wennad

11.

j

jänes

jänes

jänes jook sis üle lu me, meie ja gu on weel e ma
 käes, jalg on hai ge, ju ba tul nud ta li, ka dund ke-
 wa de, mi nu jõud on nõrk, ja la ka all kas was jaa-
 ni lill, ju ba hii ab kar ja maal pa ju pill, jul ge pä-
 ralt on mõit, jul ge mees ei jää hä das se!

12.

ö

ööfult

*ö**öökull*

öö nüüd jõu ab jäl le o ma ra hu ga. öö si lau lab
 lah ke öö pik mei e to a ta ga pär na ot sas, örn öö pik
 fu hu tõt tad sa nii lah kel le he kuul, tee tööd töö
 a jal, ma ga öö si u ne a jal, teid ma te re tan ees ti
 maa po jad, kel lel kul mud kuu ma wad tööst, hool ja
 töö wiib meid e da si, kes sööb, see lööb

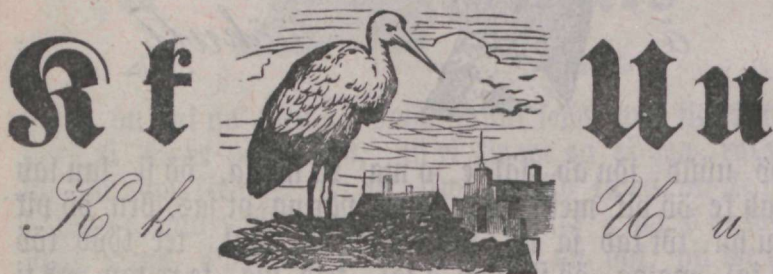
Suured tähed.

13.

Orav hüppas oksa pääl. Oma film on kuningas.
 Ole ustav oma isamaale. Ole truud ja ära murra
 oma sõna. Olgu elu kui kibe, ära unusta oma ko-
 hut. Orjameelt ei tohi aga sallida. Osav inimene
 saab ilmast läbi. Armasta oma isa ja ema, aga ka
 wendasid ja õdesid. August on rumal pois, ta pillub
 kiwa. Abi ära põlga ära, sest töö käib wahel üle
 jõu. Auus inimene wõidab igatihe südame. Auusta
 ja armasta iga halli pääd.

14.

Uurg on väga armast lind. Uus lund pühit hästi.
 Amule kuidas häält elab. Kuldnue õhtu päike, ilus

oled ja! Kui kena on siis metsas, kui lilled õitsevad. Une mõttes, uupi sõudes, jõudsin läbi kaastu. Üni ei anna uuta kuube, magamine maani särki. Kui mu kallist isa talu, jumalaga jätsin ma, tundis minu süda valu! Kostke laulud kodukeeles, emakeeles hõisake! Uhtus tuleb enne langemist. Kõik ei ole kuld, mis hiilgab.

15.

Reinuwader rebane, pidas uhke ilupidu. Isa ütles: poeg, õpi hoolega, siis saad targaks. Koosi ei tahtnud õppida, nüüd ei oska ta ajalehte lugeda, ega ka kirja kirjutada. Samaa ilu hoiledes, waenlase wastu wõideldes, wärisesid waprud wallad, kolletasid kihelkonnad. Koosikene õitses meie aia nurgas, tema õied olivad ilusad. Samaa, sinuga, kõnnin mina röömurada, kui ka wiletsust sada! Suba kase ladwalt lehed langewad, sest käes on sügise. Röömus on siisgi mu meel ja lahkesti laulab keel.

16.

P p

P p

Hh Öö

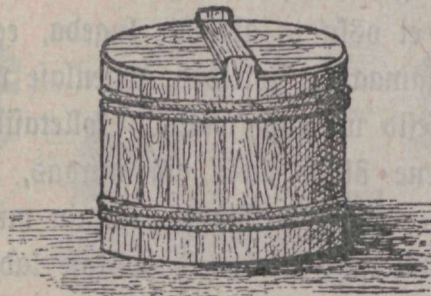
Hh Ö ö

Pöder on ilus loom. Härg ei ole mulle armas, aga lehma armastan ma, sest ta annab meile piima. Balu, kui sa süüa tahad, ema ei keela. Öösi magame meie taga toas. Ööpik hõiskas metsas, meie lastime talle wilet kaasa. Haug on kala, meie sööme häämeelega tema liha. Paltwega wõidan ma ema südamet, ta annab mulle köit andeks. Halwale lapsele ei too isa linnast saia ega ka ilusat pildiraamatut. Kuule kuidas kaasik kajab lahkest lauludest. Pane iga sõna tähele, mis sa loed! Priius, kallis anne, taewa kingitus!

17.

T t

T t

M m

M m

N n

N n

Tõrs on mett täis, lapsed, ärge pilduge kiwa fiske. Tubli töö leiab kiitjaid. Tee tööd higiga, siis sööd

himuga. Mis meele pääl, see keele pääl. Mingem üles mägedele, tuule õrna õhule! Nüüd käes on kewade, sest lapsed tõtate, kõik metsa mängima! Nagu linnu tiivul, tõusku laulu hääl. Toonekurj tuleb igal kewadel meie juurde. Pääsukene teeb oma pesa meie toa räästa alla. Tule nüüd, tule nüüd hõiskama, sõbrake, ühes minuga. Kõlaga, elagu laulu hääl nii maa kui mere pääl.

18.

Ge Bb

e e Bb

S s s

S s s

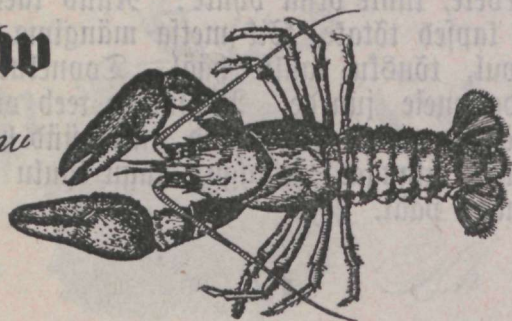
Gesjel on weoloom, teda peetakse rumalaks ja pilgatakse väga, kuid ometi ei ole ta kõige rumalam loom. Saaremaa ei ole kaugel. Gestimaa on meie isamaa. Siin oleme siindinud ja kaswanud. Gestti keel on meie emakeel. Bernhard on minu sõber, mina annan talle õunu. Berlin on Saksamaa päälinn. Küll oleks hää kaugel reisida ja kõiki ilma asju näha. Kui Kungla rahwas kuldjel aal, kord istfid maha sööma, siis tuli laulujumal taewast maha mängutükksid lööma! Gestimaa mu isamaa, oh kui armas oled sa! Murrawad ka tormid tuuled Sinu wiimast tammepuud, Siisgi laulawad mu huuled: Gestimaa, sul annan suud!

19.

W w

W w

Õ õ

O o

D d

D d

Wähk wennikene urkas, on sagedasti suures hirmus, sest meie tahame teda säält kinni püüda. Walel on lühikesed jalad. Wara wälja, hilja woodi, nõnda rikkus tuppä toodi. Wesi ja leib teeb põsed punaseks. Shk on kewadel wäga hää hingata. Olu ei ole mitte hää jook, waid ta rikub inimese keha ja teeb pää uimaseks. Wiin on aga weel hirmsam fihwt, ta on palju inimesi õnnetumaks teinud. Põlga neid häwitawaid jookisid, mis inimese elu ja terwist rikuwad. Daaniel oli hää pois, ta õppis wirgaste ja kuulas wanemate sõna. Daanimaa on wäikene, aga säält elab hoolas rahwas. Weel Taara tammikutes on kuulda endist häält: Kõik ennemuistsed tuuled Ei ole kadund säält!

U ü ü

U ü ü

Ä Ä Ä

Ä Ä Ä

Laps ole usin siis saad jõuluks ilusa pildi raamatu. Söö mis küps, räägi mis tõsi.

Ära hõista enne õhtut, kiida warem päewa kätti. Üles, üles, hellad wennad, sõidame nüüd Sõõrumäele! Gogol on Wene kirjanik. Minu wenna nimi on Georg. Säält Läänemere kalda päält on kuulda Linda leina häält! Ta ohtab raskest südamest ja kurdab kallist kaasakest! Wändra jõe haljal kaldal, kerkib künigas puude all — sinna on Gesti kirjanik Jakobson maetud. Gustaw on väga laisk pois, ta tahab aga ainult lugu lasta ja ei wõta oma raamatut kätte, nii ei saa ta ka lugemist kunagi selgeks. Waulik luues lugusida, weerewaida wärsisida, wõtab sõna wale wal-last, teise sõna tõe talust. üksford aga algab aeg, kus kõik peerud kahelotsal lausa lähwad lõkendama.

Ära tee kurja, siis ei ole sul karistust karta.

21.

Med, ait, furg, furf, fing, fink, laud, laut, laug,
lauf, aug, auf, lind, lint, fild, filt. fuld, fult, färg,
färf, pang, pank, rong, ronk. wöid, wöit, söid, söit,
fing, fink.

Sutt, juut, mutt, nuut, rutt, ruut, latt, laat, koff,
foof, sepp, seep, utt, uut, tiff, tiif, pits, piits, luff,
luuf, patt, paat, watt, waat, kott, koot, nott, noot,
rott, root.

Soo-gi joo-fi, söö-gi, söö-fi, löö-gi, löö-fi, röö-gi
röö-fi, köö-gi, köö-fi, koo-di, koo-ti, woo-di, woo-ti,
laa-da, laa-ta, saa-da, saa-ta, mõe-da, mõe-ta, pii-bu,
pii-pu, paa-di, paa-ti, waa-di, waa-ti, taa-di, taa-ti.

22.

Ro-li, foo-li, wo-li, woo-li, fe-da, fee-da, fa-da,
saa-da, te-da, tee-da, a-der, aa-der, re-del, ree-del,
te-der, tee-del, sa-bas, saa-bas, ra-bas, raa-bas, ka-lu,
faa-lu, sö-ru, söö-ru, lo-ri, loo-ri, su-ri, suu-ri, ku-ri,
kuu-ri, pu-ri, puu-ri.

Tu-le-ma, tuu-la-ma, ku-lu-ma, kuu-la-ma, lu-
ge-ma, liif-ka-ma, ja-ga-ma, jät-ka-ma, so-ni-ma, soo-
ni-ma, ti-ba-ma, tip-pi-ma, ra-ba-ma, rap-pa-ma, wo-
li-ma, woo-li-ma, wa-di-ma, waa-ta-ma, hul-gu-ma,
hul-ku-ma, lu-ge-ma, pu-ge-ma, pak-ku-ma, fak-ku-ma.

23. Numbrid.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

üks, kaks, kolm, neli, viis, kuus, seitse, kaheksa, üheksa, kümme.

20, 30, 50, 60, 80, 90, 100.

XX. XXX. L. LX. LXXX. XC. C.

20, 30, 50, 60, 80, 90, 100.

24. Ladina keele tähestik.

A a B b D d E e G g H h I i

N n O o P p Q q R r S s T t U u V v

J j K k L l M m N n O o P p

Q q R r S s T t U u V v

R r S s T t U u W w

X x Y y Z z

Ä ä Ö ö Ō ō Ü ü

Ǻ ǻ Ǫ ǫ Ǿ ǿ ǘ Ǚ

II. Väikesed lugemise tükid.

1. Pääsukene.

Pääsukene on väike, armas linnukene. Pääsukesi on mitmeid sorti: Piiripääsukesed, suitsupääsukesed, urgpääsukesed ja teised. Nemad hävitavad palju kärpseid, putukakesi ja liblikaid ära, kes õhus lendavad. Pääsukese pesi peab hoolega hoitama. Mõned rumalad ja kurjad poisikesed lõhutavad pääsukese pesi, et aga mune kätte saada. Pääsukene laulda rahva laulu järelle järgmiselt:

Wõtsin sulase

Wõtsin tüdrukü,

Tegin kasuka,

Tegin särigi —

Tõmbasin lõhki:

Tsärrrrr!

2. Kuri pois.

Tõnis oli kuri pois, kes ühelegi linnule ega loomakesele armu ei annud. Suwel oli ta armsam amet metsa mööda hulkuda ja linnukeste pesi üles otsida. Leidis ta pesa kätte, siis wõttis ta kohe munad ehk pojad ära, wiskas pesa maha ja trampis jalge all puruks. Korra ronis ta kõrge kuuse otsa waresse pesa lõhkuma. Ta käe all katkes üks mädanud oks, nii et ta puu otjast maha kukkus ja käe luu katki murdis. Oma ütles: „See on sulle palgaks, et sa linnukeste pesi lõhkusid!“

3. Karjane.

Karjane on kuningas omaš laias laanes ja lagendikul. Kui loomad rahulikult sööwad, siis wõtab ta pajupilli ehk pafuna ja mängib ehk puhub ilusasti. Ka karjase parem käsi ja abimees Muri heidab siis magama, kui loomad ja lambad rahulikult sööwad ehk wainul magawad. Kewadise kena päewaga on karjase meel

wäga rõõmus ja kui tal pafunat ja pajupilli puhkuda ei ole, siis huigub ja hõigub ta rõõmsasti: hei! ja hui, halo! juha! tralla! hõisja! ja weel teisi sõnu, nii et mets ja maa aga wastu laskub. Ka loomad on siis rõõmsad: talled lööwad kenasti kepsu karjamaal, Muri jookseb rõõmsasti haukudes ümber ja karielajad katsuwad sarwi kokkupannees üksteitega jõudu.

4. Rebane.

Rebane juhtus wiinapuu juure, mille okste külles magusad kobarad rippusiwad. Rebasel hakkas suu wett jooksuma ja ta püüdis kobaraid kätte saada. Ruttu kargas ta mööda puud üles poole, aga kobarad oliwad kõrgemas, kui ta nina ulatas. Küll ta katsus kõigipidi marjade juurde pääseda, aga asjata kõik, nii kõrgesse ei jõudnud ta mitte hüpata. Rebane mõtles, et linnud tema üle naerma hakkawad; sellepärast pööras ta põlgawa näoga silmad teisale ja ütles: „Need marjad on mulle liig hapud, mina neid ei tahagi!“

5. Mu isamaa, armas.

Mu isamaa, armas,
Kus sündinud ma :
Sind armastan ma järjest
Ja tiidan lauluga.

Ei seedrid, ei palmid
Ei kaswa me maal,
Waid siisgi kenad männad
Ja kuused igal raal.

Ei hõbedat, kulda
Ei leita me maal,
Waid wiljakandjat mulda
Dn leida igal pool.

Oh ditse weel kaua
Mu isade maa :
Sa maa, kus palju wilja
Ja waimu wara ka.

F. Kujlsbars.

6. Helde süda.

Wanaisa kinkis Mardile kolm kopikat. Selle raha eest tahtis Mart endale saia osta. Kui ta pagari juurde läks, nägi ta kerjajat tee ääres istuwat. Mardil oli kerjajast hale meel. „Ma wõin ilma saiatagi olla,“ ütles ta, andis raha kerjajale ja läks oma teed. Mart oli hää poiss.

7. Tuletifud.

Üksinda toas olles tõi wäike Karla kapiist tuletifud wälja ja hakkas nendega mängima. Seda wallatust oli ema ammu ära keelanud ; nüüd pidi Karla sõnakuulmata meele eest palka saama. Kui Karla esimese tiku toosti küljest minema nipsutas, põletas ta oma sõrme ära. Tikk kukkus aga isa woodisse, ja warsti pääsis toas tuli lahti. Karla hädakisa kuuldes ruttasiwad teised tuppa ja saiwad weel suure waewaga tulest jagu. Woodi ja mitmed teised asjad oliwad aga siisgi tule läbi rifutud ja Karla wanemate pahan-

duš suur. Karla töotas isale ja emale, et ta enam kunagi tuletikkudega ei mängi, sest ta nägi, niisugused pahad tagajärjed sellest polivad.

8. Laps ja lõoke.

„Lõo, miks sa sinitelgil „„Mul on armas isa taewas, Ikka lendad ülewal, Auu talle annan ma, Koidu käigil, eha helgil Meid ta kaitseb ilma waewas: Lõõritad sääl taewa all?“ Lapsukene, laula ka!““

Kõrges laulis linnukene,

All siin kõlas lapse hää.

Laulust rõõmus inimene,

Laulust Jumalal hää meel.

Fr. Kuhlbars.

9. Ka loom tunneb walu.

Matzil oli kõlwatu wiis loomi piinata. Iseäranis pidiwad parrnud ta käes walu tundma. Ta püüdis parrnud kinni ja pani neile pikkadest kasteheina kõrtest sabad taha. Kui waesed loomakesed kõrsti wedada ei suutnud ja maas rübelesiwad, siis tundis Matzi süda rõõmu.

Kord juhtus isa poisi toorest lõbu nägema. Ta seletas, et ainult halastamata ja nurjatunud lapsed elajaid piinawad. „Loom tunneb ka walu, ehk ta küll iga kord ei kiskenda,“ manitses isa. Matzil hakkas rumalast tembuist häbi, ja sest ajast peale ei piinanud tema loomi kunagi enam.

10. Peedu ja Kusti.

Peedu ütles: „Kusti, anna mulle oma pliiaitsit!“
 Kusti wastas: „Ega see sinu pliiaits ole, osta ise omale!“
 Wähe aja pärast küsis Peedu: „Kusti, kas sa pähk-
 leid tahad?“ Kusti wastas: „Anna ruttu siia!“ Sel-
 lest oli näha, et Kusti ihne poiss oli, kes teisele mi-
 dagi anda ei tahtnud, aga ise küll heameelega wastu
 wõttis.

11. Ema süda.

Üks paigake siin ilmas on, Kui inimeste liituwat
 Kus warjul trundus, arm ja õnn; Uuu, kiitust, sõprust tunda saad,
 Kõik, mis nii harw siin ilma pääl, Kui kõik sind põlgwad, wihtawad,
 On pelgupaika leidnud sääl. Kui ust ja arm suft langewad:

Kas ema südant tunned sa? Siis ema süda ilmsiks lääd,
 Mii õrn, nii kindel, muutmata! Siis weel üks paik sul ilmas jääb,
 Ta sinu rõõmuft rõõmu näeb, Kus nutta julged igal a'al
 Su õnnetuseft osa saab. Truu, kindla ema rinna na'al.

Wõnd kallist südant kaot'sin,
 Mis järel nuttes leinasin.
 Aeg andis teised tagasi:
 Ei ema südant — ialgi

P. Koibula.

12. Siglane poeg.

Isa kinkis pojale weikese kirwe. Pojal oli hea meel. Ta läks õue ja hakkas uue kirwega puuhalgusid, aia roikaid ja teinuid tätkima. Wiimaks läks ta aeda ja katjus, kas kirwes õuna- ja pirnipuude peale hakkab. Poiss rikkus aias mitu puud ära. Ühe ilusa õunapuu raius ta koguni maha.

Isa tuli aeda, nägi ritutud puid ja maharaiutud õunapuud. „Kes seda kurja teinud, see saab kangesti nuhelda!“ rääkis isa wihaselt.

Poeg oli aia taga ja kuulis isa ähwardusi. „Asi on halb,“ mõtles poiss: „aga walega ma ennast nuhtluse alt wabastada ei taha!“ Ta läks isa juurde, tunnistas oma süü üles ja palus andeks.

Poja õiglane olemine meeldis isale nii, et ta pojale tema süü andeks andis.

13. Sõit onule.

Weike Eduard oli korralik poiss ja tegi kõik hea meelega, mis isa ja ema kästiswad. Kord pidi isa külasse sõitma. „Eduard,“ ütles ta pojale: „et sa sõnakuulelik poiss oled, siis wiin sind täna onule! Kutsu õde Alma wainult kodu, ta tuleb ka onule.“ Eduardi rõõm oli otsata. Hüpates ruttas ta wainule õe Almale käsku wiima. See laulis ta rõõmsasti:

Laps läks sõitma
 Üle oja onule,
 Läbi laane lellele,
 Tüki maad tädile,
 Wiis wersta wennale.

14. Kirja wahemärgid.

, komma; selle märgi juures seisata pisut.

; semikoolon; siin peata wähe rohkem.

: koolon; pane tähele, uus mõte algab.

. punkt; mõte on walmis, seisata.

? küsimise märk.

! õhkamise märk.

„ jutumärgid.

( ) [ ] klammerid, fulgumise märk.

fuštutamise märk.

— mõtlemise märk.

= ühendamise märk.

*) ja † tähendomise märk.

§ paragrahw, jaomärk.

III. **Valwed.**

Valwed enne jõomist.

Kõitide filmad lootwad, Issand, sinu pääle, ja sina annad neile rooga omal ajal. Sina teed lahti helded käed, ja täidad kõik, mis elab, hää meelega. Uuu olgu Jumalale Isale, Pojale ja Pühale Waimule. Amen.

Issand Jumal, taewane Isa, õnnista meid ja neid sinatseid sinu andeid, mis meie sinu rohkest armust wastu wõtame, Jeesuse Kristuse, meie Issanda läbi. Amen.

Valwed pärast jõomist.

Meie täname sind, Issand Jumal, taewane Isa, Jeesuse Kristuse oma Issanda läbi, kõige sinu ande ja häätegeniise eest, mis sa meile oled üles näitnud. Amen.

Tänage Issandat, sest tema on helde ja tema heldus testab igawesti. Ta on meid jälle praegu armust jõõtnud ja jootnud, sellepärast olgu kiidetud tema püha nimi nüüd ja igawesti. Amen.

Sommiku laul.

Wiihil: Kes Jumalat nii lajeb teha.

Ma palun sind, ja helde Isa, Mind kaitse sellel päewal ja! Ka õnnistust mu tööle lisa, Et waew ei oleks asjata: Mind pea oma sõna sees, Et ma ei effiks iganes!

Shtu laul.

Meu armas, kallis Jeesuke, Nüüd lasse rahus hingata
Ma piisitene lapsuke Mind ja mu isa, ema ka
Sind palun kõigest südamest: Ring tee, et inglid ilusad
Mind kaitse iga kahju eest! Meil woodi ääres walwawad.

F. Kuhlbars.

II. Suured ja väikesed Benefeele kirjutuse ja trüki tähed.

Aa Bb Cc Dd Ee Mm

Aa Bb Cc Dd Ee Mm
 [A a] [B b] [C c] [D d] [E e] [M m]

Zz Uu Ii Kk Ll Mm Nn

Zz Uu Ii Kk Ll Mm Nn
 [Z z] [U u] [I i] [K k] [L l] [M m] [N n]

Oo Pp Rr Ss Tt Uu Ff

Oo Pp Rr Ss Tt Uu Ff
 [O o] [P p] [R r] [S s] [T t] [U u] [F f]

Xx Cc Yy Zz Lb Lb

Xx Cc Yy Zz Lb Lb
 [X x] [C c] [Y y] [Z z] [L b] [L b]

Lb Lb Zz Ju Ja Oo Vu Uu

Lb Lb Zz Ju Ja Oo Vu Uu
 [L b] [L b] [Z z] [J u] [J a] [O o] [V u] [U u]

Ьь Ъъ Ээ Юю Яя Өө Vv Йй
 [j e r j] [j ä t j] [E e] [j u j u] [J a j a] [h w i t a] [i j h i t j a] [i j t r a t k o i]

V. Saksakeele suured ja väikesed
trüki tähed.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz

V. Saksa keele suured ja väikesed tähed.

a A a A u U u U

b B b B o O o O

c C c C g G g G

d D d D q Q q Q

e E e E n N n N

f F f F s S s S

g G g G t T t T

h H h H u U u U

i I i I v V v V

j J j J w W w W

k K k K r R r R

l L l L y Y y Y

m M m M z Z z Z

II. üts ford üts.

1 ford 2 on 2	1 ford 5 on 5	1 ford 8 on 8
2 × 2 = 4	2 × 5 = 10	2 × 8 = 16
3 × 2 = 6	3 × 5 = 15	3 × 8 = 24
4 × 2 = 8	4 × 5 = 20	4 × 8 = 32
5 × 2 = 10	5 × 5 = 25	5 × 8 = 40
6 × 2 = 12	6 × 5 = 30	6 × 8 = 48
7 × 2 = 14	7 × 5 = 35	7 × 8 = 56
8 × 2 = 16	8 × 5 = 40	8 × 8 = 64
9 × 2 = 18	9 × 5 = 45	9 × 8 = 72
10 × 2 = 20	10 × 5 = 50	10 × 8 = 80
1 ford 3 on 3	1 ford 6 on 6	1 ford 9 on 9
2 × 3 = 6	2 × 6 = 12	2 × 9 = 18
3 × 3 = 9	3 × 6 = 18	3 × 9 = 27
4 × 3 = 12	4 × 6 = 24	4 × 9 = 36
5 × 3 = 15	5 × 6 = 30	5 × 9 = 45
6 × 3 = 18	6 × 6 = 36	6 × 9 = 54
7 × 3 = 21	7 × 6 = 42	7 × 9 = 63
8 × 3 = 24	8 × 6 = 48	8 × 9 = 72
9 × 3 = 27	9 × 6 = 54	9 × 9 = 81
10 × 3 = 30	10 × 6 = 60	10 × 9 = 90
1 ford 4 on 4	1 ford 7 on 7	1 ford 10 on 10
2 × 4 = 8	2 × 7 = 14	2 × 10 = 20
3 × 4 = 12	3 × 7 = 21	3 × 10 = 30
4 × 4 = 16	4 × 7 = 28	4 × 10 = 40
5 × 4 = 20	5 × 7 = 35	5 × 10 = 50
6 × 4 = 24	6 × 7 = 42	6 × 10 = 60
7 × 4 = 28	7 × 7 = 49	7 × 10 = 70
8 × 4 = 32	8 × 7 = 56	8 × 10 = 80
9 × 4 = 36	9 × 7 = 63	9 × 10 = 90
10 × 4 = 40	10 × 7 = 70	10 × 10 = 100

III. Meie ristiusu õpetuse wiis peatükki.

Esimene peatükk.

Jumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrwas.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja tema peale lootma.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu wõtma; sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjasti pruugib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wannu, ei lausu, ei waleta ega peta; waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga; waid et meie seda pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

Meijas käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et siin käsi hästi käib ja sina kuu elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega vihasta; waid et meie neid auu sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme, neid armsaks ja kalliks peame.

Wiies käsk.

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee; waid et meie teda aitame ja temale head teeme kõiges ihu häda.

Kuues käsk.

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie kasinasti ja puhtasti elame kõnedes ja tegudes; ja et igaüks peab oma abikaasat armastama ja auustama.

Seitsmes käsk.

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese raha ehk wara ei wõta, ei kawala kauba ega petise tööga eneste poole ei kiju; waid et meie tema wara ja peatoidust aitome kaswatada ja hoida.

K a h e t j a s t ä s t.

Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimehe vastu.

Mis see on ?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese peale mitte kavalasti ei waleta, teda mitte ära ei anna, keelt ei pekka ega kurje kõnesid tema peale ei tõsta ; waid et meie tema eest kostame, kõik head temast kõneleme, ja kõik asjad heaks kääname.

Ü h e t j a s t ä s t.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda

Mis see on ?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese pärandust ehk koda kawaluslega ei püüa ega õiguse nimel eneste poole ei kisu ; waid et meie teda aitame, et tema seda enesel wõiks pidada.

R ü m n e s t ä s t.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt on.

Mis see on ?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese naist, peret ega weisid ära ei awatele ega wägisi ei wõta ; waid et meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neist käskudest ?

Tema ütleb nõnda : **Mina Issand, minu Jumal, olen püha wihaga Jumal, kes wanemate patu nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlwest saadik, nende kätte, kes mind wihkawad ; aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlwest saadik.**

Mis see on ?

Jumal ähwardab nuhelda kõiki, kes neist käskudest üle astuvad; sellepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nende käskude vastu tegema; aga tema töötab armu ja kõik head kõigile, kes need käsud peavad; sellepärast peame meie teda ka armastama, tema peale lootma ja hea meelega tema käsku mööda tegema.

Teine peatükk.

P ü h a r i s t i u s k.

Esimene õpetus.

L o o m i s e s t.

Mina usun Jumala Isa, Kõigewägewama, taewa ja maa Looja sisse.

Mis see on ?

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu ja hinge, silmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud, ja weel hoiab; peale selle riided ja kingad, söömise ja joomise, koja ja maja, naese ja lapse, põllu, weised ja kõik wara, kõik ihu ja elu tarwidust ja toidust rohkesti ja igapäew annab; ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja kaitseb; ja seda kõik teeb tema isalikust jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte sellepärast, et mina seda väärt ehk teeninud olen. Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida ja tema sõna kuulda. See on tõesti tõsi.

Teine õpetus.

L u u a s t a m i s e s t.

Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainusündinud Poja, meie Jeesanda sisse, kes on saadud Pühast

Waimust, ilmale toodud neitsist Maarjast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud, alla läinud põrguhanda, kolmandal päewal jälle üles tõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, oma kõigewägewama Tia paremal käel, sealt tema tuleb kohut mõistma elawate ja jurunte peale.

Mis see on ?

Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, omaist Tjast igawesti sündinud, ja ka tõsine inimene, neitsist Maarjast ilmale toodud, minu Tšsand on, kes mind, ärakadunud ja hukkamõistetud inimese, on peastnud ja lunastanud kõigest patust, surmast ja kuradi wäest, ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma püha kalli werrega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga ; et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses, nõnda kui tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igawesti. See on tõesti tõsi.

Kolmas õpetus.

P ü h i t s e m i s e s t.

Mina usun Püha Waimu sisse, ühte püha ristifogudust, pühade osasaamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen.

Mis see on ?

Mina usun, et mina omaist meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Tšsanda, sisse uskuda ega tema juure saada ; waid Püha Waim on mind Ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud ; nõnda kui tema kõike püha ristifogudust maa peal kutsub, fogub, walgustab, pühitseb ja Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoiab ; sešjamas ristifoguduses tema minule ja kõigile nsklittudele igapäew kõik patud rohkesti andeks annab, ja wiimjel päewal mind

ja kõik surunud üles äratab, ja minule, kõige usklikkudega Kristuses, igawese elu annab. See on tõesti tõsi.

Kolmas peatükk.

Püha Meie Jsa palwe.

Meie Jsa, kes sa oled taewas, pühitsetud saagu sinu nimi, sinu riik tulgu, sinu tahtmine sündigu, kui taewas nõnda ka maa peal, meie igapäewast leiba anna meile tänapäew, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele, ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse, waid peasta meid kurjast ära; sest sinu pärast on riik ja wägi ja auu igawesti. Amen.

Esimesed palwe sõnad.

Meie Jsa, kes sa oled taewas.

Mis see on?

Jumal tahab meid seeläbi armulikult kutsuda, et meie peame uskuma teda meie õige Jsa ja meid tema õiged lapsed olewat; et meie julgesti ja kindla lootusega teda peame paluma, nõnda kui armsad lapsed oma armast isa paluwad.

Esimene palwe.

Pühitsetud saagu sinu nimi.

Mis see on?

Jumala nimi on küll iseenesest püha; aga meie palume selles palwes, et ta ka meie juures saaks pühitsetud.

Kuidas hünnib see?

Kui Jumala sõna selgesti ja puhtasti õpetatakse ja meie ka pühasti kui Jumala lapsed seda mööda elame; siis aita meid, armas taewane Jsa! Aga kes teist wiisi õpetab ja elab, kui Jumala sõna õpetab, see ei pühitse mitte meie seas Jumala nime; selle eest hoia meid, armas taewane Jsa!

Teine palve.

Sinu riik tulgu.

Mis see on?

Sumala riik tuleb küll ilma meie palweta iseenesest; aga meie palume selles palwes, et ta ka meie juure tuleks.

Kuidas sünnib see?

Kui taewane Isa oma Püha Waimu meile annab, et meie tema püha sõna tema armu läbi usume ja Sumala meele pärast elame siin ajalikult ja seal igawesti.

Kolmas palve.

Sinu tahtmine sündigu, kui taewas nõnda ka maa peal.

Mis see on?

Sumala hea ja armuline tahtmine sünnib küll ilma meie palweta; aga meie palume selles palwes, et ta ka meie juures sünniks.

Kuidas sünnib see?

Kui Sumal kõik kurja nõuu ja tahtmist rikub ja keelab neid, kes meid ei taha lasta Sumala nime pühitseda ega tema riiki meie juure tulla, kui on kuradi, maailma ja meie liha tahtmine; waid kinnitab ja hoiab meid kindlasti oma sõnas ja usus meie otsani; see on tema armuline ja hea tahtmine.

Neljas palve.

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Mis see on?

Sumal annab igapäewase leiba küll ilma meie palweta kõigile kurjele inimestele; aga meie palume selles palwes, et tema meile annaks seda mõista ja tänuga wastu võtta meie igapäewast leiba.

Mis on igapäevane leib ?

Kõik, mis meie ihutoiduseks ja ülespidamiseks tarvis läheb : söömine, joomine, riided, kingad, koda, maja, põld, weised, raha, wara, waga abitaasa, waga lapsed, waga pere, waga ja truud ülemad, hea walitsus, hea ilm, rahu, terwis, auus elu, head sõbrad, truud naabrid, ja muud niisugused asjad.

W i e s p a l w e .

Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele.

Mis see on ?

Meie palume selles palwes, et taewane Issa mitte ei tahaks waadata meie pattude peale ega nende pärast meile seda teelda, mis meie palume ; sest meie ei ole seda mitte wäärt, mis meie palume ega ole seda ka mitte teeninud ; waid tema tahaks meile seda kõik armust anda, sest et meie igapäew palju pattu teeme ja küll selget nuhtlust teenime ; siis tahame meie ka südamest andeks anda ja heal meelel head teha neile, kes meie wastu ekfiwad.

R u u e s p a l w e .

Ja ära jaada meid mitte kiusatuse sisse.

Mis see on ?

Sumal ei kiusa küll kedagi, aga meie palume selles palwes, et Sumal meid tahaks hoida ja üles pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta ega jaada ebauisu, meeletarheitmise ja mõne muu suure patu ja häbi sisse ; ja kui meid sellega peaks kiusatama, et meie ometigi wiimselt ära wõidame ja wõimust saame.

S e i t s m e s p a l w e .

Waid peasta meid kurjast ära.

Wis see on?

Meie palume selles palves kui ühel hoobil, et taewane Iſa meid tahaks peasta kõigesugusest ihu ja hinge, waranduse ja auu kahjust; ja wiimaks, kui meie surmatunnite tuleb, õndsas otſa meile anda ja armuga sellest hädaorust enese juure taewa wõtta.

Wiimſed palwe sõnad.

Seſt ſinu päralt on riik ja wägi ja auu igawesti. Amen.

Wis on aamen?

See on, et mina pean kindlasti uskuma, et taewane Iſa meie palwed heldesti on wastu wõtnud ja kuulnud ſest et tema ise meid on käskinud nõnda paluda ja töotanud, et tema meid tahab kuulda. Amen, aamen, see on: jah, jah, see peab tõesti nõnda ſündima.

Meljas peatükk.

Püha ristimise ſakrament.

I. Wis on ristimine?

Ristimine ei ole mitte paljas wesi, waid niisugune wesi, mis Jumala käsus on seatud ja Jumala sõnaga ühte pandud.

Wis Jumala sõna see on?

Kui meie Iſsand Jeesus Kristus ütleb Matteuse raamatu wiimſes peatükis: Winge ja tehke jüngeriks kõik rahwad, neid ristides Iſa ja Poja ja Püha Waimu nime sisse.

II. Wis annab^{te}ht ſaadab ristimine?

Tema ſaadab pattude andeksandmist, peastab ära surmast ja turadist, ja annab igawest õndsust kõigile, kes usuvad, nõnda kui Jumala sõnad ja töötused kuulutawad.

Wisugused on need Jumala sõnad^{te} ja töötused?

Kui meie Iſsand Jeesus Kristus ütleb Markuse raamatu wiimſes peatükis: Kes usub ja teda ristitakse, see

peab õndsaks saama; aga kes ei usu, seda peab hukka mõistetama.

III. Kuidas võib westi nii juuri asju teha?

Westi ei tee seda tõesti mitte, waid Jumala sõna mis wee-ga ja wee juures on, ja usk, mis sedajama Jumala sõna wee sees usub; sest ilma Jumala sõnata on westi paljas westi, ja ei mitte ristimine; aga Jumala sõnaga on ta ristimine, see on üks eluwesti täis armu ja uuesündimise pesemine Püha Waimu sees, kuidas püha Paulus ütleb Tiituse raamatus kolmandas peatükis:

Jumal on meid õndsaks teinud uuesündimise pesemise ja Püha Waimu uuendamise läbi, keda tema on wälja walanud meie peale rohkesti Seesuse Kristuse, meie Snnistegija, läbi, et meie tema armu läbi digeks tehtud, igawese elu pärijaks pidime saama lootuse järele; see on ustaw sõna.

IV. Mis tähendab niisugune weeristimine?

See tähendab, et wana Adami meie sees igapäewase kahetsemise ja patustpöörmise läbi peab ära uputatud saama ja surema, kõige pattude ja kurja himudega ja igapäew jälle ette tulema ja üles tõusma uus inimene, kes õiguses ja puhtuses Jumala ees peab igawesti elama.

Kus see on kirjutatud?

Püha Paulus ütleb omas raamatus Rooma rahwale kirjutatud, kuendas peatükis:

Meie oleme Kristusega maha maetud ristimise läbi surma sisse, et otsegu Kristus on üles äratatud surmuisst Isa auu läbi, meie ka nõnda peame uues elus käima.

Wites peatük.

Püha altari sakrament.

I. Mis on altari sakrament.

See on meie Iskanda Seesuse Kristuse tõsine ihu ja weri, leiba ja wiina all meie ristirahwale süüa ja juna, Kristuse enese seatud.

Kus see on kirjutatud ?

Nõnda kirjutavad pühad ewangelistid Matteus, Markus, Luukas, ja püha Paulus :

Meie Issand Jeesus Kristus sel ööl, kui teda ära anti, wõttis leiba, tänas, murdis ja andis oma jüngritele ja ütles : „Wõtte, sööge, see on minu ihu, mis teie eest antakse ; seda tehke minu mälestuseks !“

Selsamal kombel wõttis tema ka karika pärast õhtu-jöömaaga, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles : „Wõtte ja jooge kõit sealst seest ; seefinane karikas on uus seadus minu weres, mis teie eest ära walatakse pattude andeksandmiseks ; seda tehke nii mitu korda, kui teie seft joote, minu mälestuseks !“

II. Mis kasu on meil seefuguseft bömijest ja joomijest ?

Seda näitawad meile need sõnad : „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“ ; see on, et meile sakramendis pattude andeksandmist, elu ja õndsust nende sõnade läbi antakse ; seft kus pattude andeksandmist on, seal on ka elu ja õndsust.

III. Kuidas wõib ihulil bömine ja joomine niisugusid suuri asju teha ?

Söömine ja joomine ei tee seda tõesti mitte, waid need sõnad : „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“ ; need sõnad on ihuliku bömise ja joomisega ühes ülem asi sakramendis ; ja kes neidsamu sõnu usub, sel on, mis nemad tunnistawad, pattude andeksandmine.

IV. Kes wõtab aujasti selle sakramendi wastu ?

Baastuda ja ihu poolest ennast walmistada on küll üks kaunis wäljaspidine kombe ; aga see on õieti ja hästi walmistatud, kes neid sõnu usub : „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks“ ; aga kes neid sõnu ei usu, ehk kaksipidi mõtleb, see ei ole mitte wäärt ega hästi walmistatud, seft see sõna : „Teie eest!“ nõuab selgeid usklikka jüdameid.

Uued joovitavad lasteraamatud:

- Anderfen'i muinasjutud.** Kalljasad mõistukõned tulu-
jaks õpetujeks ja ajaviiteks. Tõlkin. L. Gross-
Schmidt. Hind 15 kop.
- Reinwader Rebane.** May Barack'i järele D. Gross-
Schmidt. Hind 25 kop.
- Kodulaste raamat.** J. Bergmann, Paistu õpetaja.
Hind 20 kop.
- Sans ja wanavagan.** Rahwa jutud Kawala-Hansu
wiguriteft wanavaganaga. W. J. Eifen. Hind 30 kop.
- Rõõmsaid jõulu pühi!** Mõnusad pühade jutud.
Hind 20 kop.
- Uued Jõulu-jutud.** Väste jutud. Rootsi keelest J. Vie-
woh. Hind 12 kop.
- Väste laulid.** Friedrich Kuhlbars. Hind 10 kop.
- Väste lauluraamat.** Koolilise, peakoolilise ja lastejumala-
teenistusele. Hind 25 kop.
- Zainetawalt merelt** Lühitejed ilusad jutud lastele.
Hind 10 kop
- Kilplased.** Saksa-rahwa kuulsam ennemuistne jutt. Wäga
lentjalad ja imewäärilised jutud ja teod, noorerahwale
jutustanud G. Schwab. Cestikeelde. L. Grossschmidt.
Hind 15 kop.
- Zalupoisid kuningate wäimeesteks.** Wanad jutud
imede maailmast. W. J. Eifen. Hind 30 kop.
- Raha-angu jutud.** Rahwa suust tofku torjanud.
W. J. Eifen. Hind 15 kop.
- Rahelalgne.** Piltid inimese esimestest edusammudest. Cesti
keelde R. Soll. Hind 25 kop.
- Jiad ja lapsed.** Looduse teaduse kirjatos. Prof.
W. Schimlewitsch Hind 20 kop.
- Wee-alune riif.** W. Sunkewitsch'i järele. Hind 25kop.
- Spilaste kalender** ja taskuraamat, ilmub igaa aasta.
Hind 20, 25 ja 30 kop.

Hind 10 kop.
